

Καὶ οἱ δύο ἔπαιζαν καλὰ τὸ μαχαῖρι. Ὁ Τουρίδδου ἔφαγε τὴν πρώτην μαχαίριάν, ἀλλὰ ἐπρόλαβεν ἐγκαίρως καὶ τὴν ἐδέχθη ἐπάνω στὸν βραχίονα τοῦ τὴν ἐπλήρωσε καλὰ καὶ αὐτὸς καὶ τοῦ ἐτράβηξε μιὰ μαχαίριά κατὰ τὴν μασχάλην.

— Ἄ, κύρ Τουρίδδου! ἔχεις βλέπω σκοπὸν νὰ μὲ ξεκάμης!

— Σοῦ τὸ εἶπα· τώρα ποῦ εἶδα τὴ γρηά μου εἰς τὸ κοτέτσι, μοῦ φαίνεται πῶς τὴν ἔχω πάντα μπροστὰ στὰ μάτια μου.

— Ἀνοιξέ τα καλὰ τὰ μάτιά σου, τοῦ ἐφώναξεν ὁ κύρ Ἀλφιος, διότι τώρα θὰ σοῦ δώσω τὴν καλή.

Καὶ ὅπως ὁ Τουρίδδου ἐστέκετο εἰς φύλαξιν καὶ ἐκρατοῦσε τὸ ἀριστερὸ χέρι ἐπάνω στὴ πληγὴ ποῦ τὸν ἐπονοῦσε καὶ σχεδὸν ἐσέρνετο κάτω μὲ τὸν ἀγκῶνά του, ὁ ἀντίπαλός του ἄρπαξε μιὰ χούφτα χῶμα καὶ τοῦ τὴν ἔρριψε στὰ μάτια.

— Ἀχ! ἐφώναξεν ὁ Τουρίδδου, τυφλωμένος, ἐχάθηκα!

Κ' ἐπροσπαθοῦσε νὰ φύγῃ μὲ κάτι ἀπηλπισμένα πηδήματα πρὸς τὰ ὀπίσω· ἀλλὰ ὁ κύρ Ἀλφιος τὸν ἐπρόφθασε καὶ τοῦ ἔδωσε μιὰ μαχαίριά εἰς τὸ στομάχι καὶ ἄλλη μία εἰς τὸν λαιμόν.

— Τώρα ἔγιναν τρεῖς! αὐτὴ σοῦ τὴ δίνω γιὰ τὸ σπίτι ποῦ μοῦ ἐστόλισες. Τώρα ἡ μάνα σου θ' ἀφίση ταῖς κότταις της.

Ὁ Τουρίδδου ἔκαμε μερικὰ βήματα ἐδῶ κ' ἐκεῖ μέσα εἰς ταῖς φραγκοσυκιάς καὶ ἔπειτα ἔπεσε μακρὺς φαρδὺς κατὰ γῆς. Τὸ αἷμα ἔβγαине ἀφρίζοντας μὲ μουρμουρητὸ ἀπὸ τὸν λαιμόν του καὶ οὔτε κἄν: Ἀχ! μανοῦλά μου! δὲν ἠμπόρεσε νὰ εἰπῇ.

X.

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΡΟΥΒΙΝΣΤΑΪΝ¹

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΟΚΙΜΙΟΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ' ΑΡΘΟΥΡ
(Alexandre M' Arthur).

(Κατὰ μετάφρασιν ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ ὑπὸ τῆς δεσποινίδος Χαρικλαίας Ν.Μ.)

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ II.

«Σουλαμίτις.» — Ἱστορικαὶ Συναυλίας.

Ὁ Ρουβινστάιν, ρίψας εἰς τὸ μέσον τὴν καινοφανῆ ιδέαν περὶ ἱεροῦ μελοδράματος, ἐπεδόθη εἰς τὴν σύνθεσιν τῆς Σουλαμίτιδος, ἧς ἡ μουσικὴ δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ἡ θελκτικωτέρα πάσης ἄλλης προγενεστέρας

¹ Συνέχεια· ἴδε φυλλάδιον θ.

αὐτοῦ καὶ ἀκριβῶς ὑπὸ τὴν ἐποψὶν ταύτην, λυπηρὸν εἶνε ὅτι ὁ μέγας συνθέτης προσέκρουσεν εἰς τὰς προλήψεις μεγάλου μέρους τοῦ δημοσίου λαβὼν ὡς θέμα τὴν ἰδεώδη καὶ περικαλλῇ χριστιανικῇ ἀλληγορίᾳ πρὸς ἔκφρασιν ἡδυπαθεστάτων αἰσθημάτων ἐρωτικοῦ ἄσματος. Ὁ Ρουβινστάιν εἶνε ὁπαδὸς τοῦ κ. Ρενάν καὶ ἀνήκει εἰς τὴν νέαν σχολὴν τῶν Ἑρμηνευτῶν τῆς Ἀγίας Γραφῆς. Ἀλλ' ἄφοῦ ὁ ἅγιος Ἱερώνυμος, πρὸ δεκαπέντε περίπου αἰώνων καὶ ἔχων πρόχειρα χειρόγραφα καὶ παραδόσεις ἀπολεσθείσας κατόπιν, ἔσφαλεν ἐν τῇ ἀντιλήψει τοῦ Ἄσματος τοῦ Σολομῶντος, δὲν δύναται τις ν' ἀναμμένη παρὰ τῆς νέας σχολῆς τῶν φιλοσόφων, τῆς ἐστερημένης πάντων τούτων τῶν μέσων, διόρθωσιν τοῦ σφάλματος, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπιτάσσιν αὐτοῦ, οἱ δὲ — ἀνεξαρτήτως τῶν ἄγαν εὐλαβῶν — οὕτω μόνον ἐξετάζοντες τὸ ζήτημα, καὶ οἱ τοιοῦτοι δὲν εἶνε ὀλίγοι, θὰ ἔχωσι πάντοτε ἀπέχθειάν τινα πρὸς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ μελοδράματος τούτου καὶ θὰ κατακρίνωσι τὸν Ρουβινστάιν ἐπὶ τοιαύτῃ ἐκλογῇ.

Ἡ «Σουλαμιτίς» ἐδιδάχθη τῇ 8 Νοεμβρίου 1883 ἐν Ἀμβούργῳ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν αὐτοῦ τοῦ Ρουβινστάιν.

Πρὸ τούτου, κατὰ τὸν Ἀπρίλιον ἐν τῷ Signale τῆς Λειψίας ἐδημοσιεύθη ἡ μεστὴ ἐνδιαφέροντος ἐπιστολὴ τοῦ Ρουβινστάιν πρὸς τὸν Βέρτολφ Σέμφ, ἐκδότῃν ἐν Λειψίᾳ, ἐξαιτησαμένου παρὰ τοῦ Ρουβινστάιν τὴν ἐκδοσὶν πλήρους σειρᾶς τῶν κλασικῶν μουσικῶν ἔργων. Ἀξία σημειώσεως εἶνε ἡ εἰς τὴν αἴτησιν ταύτην ἀπάντησις τοῦ Ρουβινστάιν. Ἐν ἀρχῇ ὑποδεικνύει τὸν ἀκριβέστερον τρόπον πρὸς ἀνάγνωσιν τῶν μεγάλων μουσικοδιδασκάλων καὶ τὸ ἀδύνατον τῆς διαγνώσεως οὐ μόνον τοῦ τρόπου τῆς ἐκτελέσεως χωρίων τινῶν, ἀλλὰ καὶ τοῦ καθορισμοῦ, ὅπερ καὶ σπουδαιότατον, τῶν χρόνων· εἶτα δὲ δηλοῖ ὅτι δὲν δύναται ν' ἀναλάβῃ τοιαύτην ἐργασίαν, καθότι θεωρεῖ ἱεροσυλίαν τὴν ὑφ' οἵουδ' ἂν μετασκευῇ ἢ διόρθωσιν τῶν κλασικῶν καὶ παρουσιάσιν αὐτῶν ὑπὸ ἔνδυμα, ὕπερ κατ' ἀνάγκην θὰ ἦτο τὸ τῶν προσωπικῶν τάσεων καὶ αἰσθημάτων τοῦ ἐκδότου. Περαινῶν δὲ προσθέτει ὅτι, ἐν ὃ κ. Σέμφ ἐπεθύμει νὰ ἀπαρτίσῃ ἐπιτροπὴν πεπαιδευμένων μουσικῶν πρὸς συζήτησιν καὶ ἀπόφασιν περὶ πᾶσων τούτων τῶν δυσχερειῶν, προθύμως θὰ παρεῖχε πᾶσαν σύμπραξιν.

Κατὰ τὸν Ἰανουάριον (1884) ὁ Ρουβινστάιν διεύθυνεν ἐν Λειψίᾳ τὴν ἐν sol ἐλάχιστονι πέμπτην συμφωνίαν αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἐν Πέτερσχοφ τὸ μονόπρακτον κωμικὸν μελόδραμα αὐτοῦ Ψιττακὸς καὶ συνέθεσε τὴν Ἡρωϊκὴν Φαντασίαν δι' ὀρχήστραν. Ὁ Ψιττακὸς τὸ ἐπιὸν ἔτος ἐδιδάχθη ἐν Ἀμβούργῳ κατὰ μῆνα Νοέμβριον,

καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἡ Ἡρωϊκὴ Φαντασία ἐξετελέσθη ἐν Περουπόλει ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ συνθέτου. Καὶ τὸ κατόπιν ἔτος 1885 διῆλθεν ὁ Ρουβινστάιν ἐν περιοδείαις, δίδων συναυλίας καὶ διευθύνων τὴν ἐκτέλεσιν τῶν συνθεμάτων αὐτοῦ. Κατὰ Ἰανουάριον εὕρισκετο ἐν Μόσχᾳ, κατὰ Φεβρουάριον διηύθυνε τὴν ἐν Λειψίᾳ διδασκαλίαν τοῦ Πύργου τοῦ Βαβέλ· καὶ αὐτὸς δὲ ἐν τῇ αἰθρῇ τῶν συναυλιῶν «Gewandhaus» ἐξετέλεσε τὴν συναυλίαν τοῦ Βετῶβεν ἐν μιᾷ ἐλάσσονι. Κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Μαρτίου εὕρισκετο ἐν Φραγκφούρτῃ ἐπὶ τοῦ Μείνου, ἐνθα διηύθυνε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἀπολεσθέντος Παραδείσου καὶ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἰδίων αὐτοῦ Δραματικῶν Συμφωνιῶν ἐν re ἐλάσσονι ἐν τῷ «Museums Gesellschaft Concert» καὶ ἐξετέλεσε τὴν ἐν sol ἐλάσσονι συναυλίαν τοῦ Βετῶβεν. Κατόπιν μετέβη εἰς Ὀλλανδίαν, καὶ κατὰ Μάρτιον εἰς Βιέννην, ὅθεν ἐπανάκαμψεν εἰς Ρωσίαν.

Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος συνέθεσεν ἐν Πέτερσχοφ τὴν ἕκτην συμφωνίαν αὐτοῦ ἐν Ia ἐλάσσονι. Ταυτοχρόνως ἐπεδόθη εἰς τὴν σύνταξιν τοῦ πολλὰς δυσχερείας παρέχοντος προγράμματος τῶν μεγάλων ἱστορικῶν συναυλιῶν αὐτοῦ. Αὗται ἐξετελέσθησαν ἐν Βερολίνῳ, Βιέννῃ, Περουπόλει, Μόσχᾳ, Λονδίνῳ. Περιλαμβάνουσιν ὁλόκληρον τὴν φιλολογίαν τοῦ κλειδοκυμβάλου καὶ σύγκεινται ἐκ τῶν ἐξῆς τμημάτων.

ΤΜΗΜΑ Α'.

Byrd. Carmen's Whistle.

Bull J. The King's Hunting Jig.

Couperin. La Ténébreuse, la Favorite, la Fleurie, le Bavolet flottant, la Bandoline, le Réveil Matin.

Rameau J. R. Le Rappel des Oiseaux, la Poule, Gavotte et Variations.

Scarlatti D. Fugue du Chat-Sonata A dur.

Bach J. S. Fantasie Chromatique.—Gigue B dur.—Sarabande et Gavotte.—Prelude et Fugue, C moll, D dur.—Prélude E moll, E dur, E moll.

Handel. Harmonious Blacksmith, Air and Variations.—Fugue E moll, Sarabande et Passacaille, Gigue, A dur.—Aria con Variations, D moll.

Bach Ph. E. Rondò, H moll. La Xenophone, Sibylle, Les langueurs tendres. La complainte.

Haydn J. Thème et Variations, F moll.

Mozart W. A. Fantasie, C minor.—Gigue, G major.—Rondò. A minor.—Alla turca.

ΤΜΗΜΑ Β'.

Beethoven. Sonaten, Op. 27, Op. 31, Op. 53, Op. 57, Op. 91, Op. 101, Op. 109, Op. 111.

TMHMA Γ'

Schubert. Op. 94, 2 Moments Musicales.—Minuet, Op. 9, Impromptu.

Weber. Op. 12. Moment Capriccioso.—Op. 65 Invitation à la Valse.—Op. 72, Pollaca E dur.

Mendelssohn. Variations sérieuses.—Op. 16, Caprice E moll.—Songs without words, H dur, A minor.—Venetian Gondellied, A dur, E dur, H moll, E dur, A dur, E dur F dur.—Volks lied F moll.—Scherzo e capriccioso, F moll.

TMHMA Δ'

Schuman. Op. 17, Fantasia C dur.—Kreisleriana.—Études Symphoniques.—Sonata F moll.—Fantasia Stucke : Des Abends, in der Nacht, Traumeswirren, Warum.—Op. 82, Vogel als Prophet.—Romance D minor.—Carnival.

TMHMA Ε'

Field. Nocturnes, E major, A major, B dur.

Moscheles. Op. 95, Conte Enfantine.

Henselt. Et oiseau je suis, Étude.

Thalberg. Op. 54, Étude A moll.

Liszt. Consolation, D dur, E dur.—Au bord d'une source.—La Gita in Gondola.—Auf dem Wasser zu Singen (Lied Schubert)—Serenade (Lied Schubert).—Erl König (Lied Schubert).—Soirées de Vienne.—Étude des concert, D major.

TMHMA Ϛ'

Fantasia. Op. 49, F moll.

Préludes. E moll.—A dur.—A dur.—B moll.—D dur.—D moll.

Mazurkas. H moll.—F moll.—C dur.—B moll.

Balladen. G moll.—F dur.—A dur.—F moll.

Impromptu. F moll.—C dur.

Nocturnes. D dur.—G dur.—C moll.

Scherzo. H moll.

Barcarolle.

Valse. A dur.—H moll.—A dur.

Sonata. B moll.

Berceuse.

Polonaises. Cis moll.—C moll.—A dur.

TMHMA Ζ'

Chopin. Étude.—A dur.—F moll.—E dur.—C moll.—E moll.—E dur.—H moll.—A dur.—A moll.—Cis moll.—C moll.

Glinka. Tarantella.

Balakiref. Islamey. Fantaisie Orientale.

Tchaikowsky. Chant sans paroles. Waltz Scherzo. Romance, F moll Scherzo à la Russe.

Rubinstein N. Teuslet N Album. Op. 16. Waltz.

Τὴν κολοσσιαίαν ταύτην ἐπιχείρησιν ὁ Ρουβινστάιν ἐπεράτωσεν ἐν Λονδίῳ, κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1886. Γιγάντειον ὄντως ἔργον καὶ τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ ὁ Ρουβινστάιν ἐξετέλει ἅπαντα τὰ συνθέματα ταῦτα ἐκ μνήμης καὶ ἄνευ βοηθητικοῦ τινος τετραδίου. Ἐθεώρει τὰς συναυλίας αὐτοῦ ταύτας ὡς τὴν τελευταίαν ἐπὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς σκηνῆς ἐμφάνισιν αὐτοῦ, καὶ ὡς τὸ ὕστατον χαῖρε πρὸς τὸ θαυμάσιον στάδιον αὐτοῦ τὸ λαμπρότατον ἐξ ὧν ὁ μουσικὸς κόσμος εἶδε κατὰ τὸν ἡμέτερον αἰῶνα.

Κατὰ τὴν περιοδείαν αὐτοῦ πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ κύκλου τούτου τῶν συναυλιῶν ἡσθένησεν ἐν Παρισίοις. Εὐτυχῶς ἡ ἀσθένεια ἦτο ἐλαφρὰ καὶ παροδική, καίτοι εἰς οὐ σμικρὰν ἀνησυχίαν ἐνέβαλε τοὺς φίλους αὐτοῦ, διότι ὁ μέγας κλειδοκυμβαλιστὴς συνθέτης οὐ μόνον εἶχε σθενερὰν κρᾶσιν, ἀλλὰ καὶ οὐδέποτε καθ' ὅλον τὸν βίον του ἐνόσησε σοβαρῶς. Μετ' οὐ πολὺ ἀναρρώσας ἐπανέκαμψε, κατὰ τὸν Ἰούνιον τοῦ 1886, εἰς Πέτερχοφ μετ' ἐγκαρδίου ἐνθουσιασμοῦ χαιρετισθεὶς ὑπὸ τῶν πολυπληθῶν θαυμαστῶν αὐτοῦ.

Κατὰ τὸ αὐτὸ θέρος ἐπελήφθη τῆς συνθέσεως τοῦ μεγάλου ἱεροῦ μελοδράματος τοῦ «Μωϋσέως», καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα μετέβη εἰς Πετρούπολιν, ἐνθα ὠργάνωσε σειρὰν συμφωνικῶν συναυλιῶν πρὸς μεγίστην χαρὰν τοῦ μουσικοῦ τῆς Πετροπόλεως κόσμου. Μόνον οἱ ἰδόντες τὴν ἀχανῆ τῶν συναυλιῶν αἶθουσαν, τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα Salle de Noblesse, δύνανται ν' ἀντιληφθῶσι τὸ λαμπρὸν θέαμα τὸ ὁποῖον αὕτη παρίστα κατὰ τὰς ἐσπερίδας ταύτας. Ἡ μεγάλη αὕτη αἶθουσα ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἦτο μεστὴ κόσμου, καὶ ὑπὸ τὸ μαγικὸν ραβδίον τοῦ διευθυντοῦ τῆς ὀρχήστρας, ὅστις ἦτο αὐτὸς ὁ Ρουβινστάιν, αἱ ἀθάνατοι συμφωνίαι τοῦ Βετῶβεν, τοῦ Σούβερτ καὶ τοῦ Σοῦμαν ἠκούσθησαν ἐκτελεσθεῖσαι μετ' ἀπαραμίλλου τελειότητος.

Κατὰ τὰς ἐσπερίδας ταύτας σειρὰ ἐφίππων χωροφυλάκων ἵστατο παρατεταγμένη πρὸς παρακώλυσιν τοῦ συνωστισμοῦ καὶ τῆς μεγάλης συρροῆς τῶν ἀμαξῶν, τῶν σπευδουσῶν εἰς τὰ προπύλαια τῆς Αἰθούσης τῶν εὐγενῶν. Ἡ λαμπροτάτη περίοδος τῶν συναυλιῶν τούτων ἦτο ἡ τοῦ 1886-1887, καθ' ἣν διευθύνων ὁ Ρουβινστάιν ἀνὴρπαζε διὰ τῆς μουσικῆς μεγαλοφυΐας αὐτοῦ καὶ εἰς ἑκτασιν περιῆγεν ὀρχήστραν καὶ ἀκρατήριον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'

Ὁ Ρουβινστάιν ἐν Πετροπόλει.

Ὁ Ρουβινστάιν κατὰ τὸ ἔαρ τοῦ 1887 ἐπιμόνως παρεκλήθη ν' ἀνα-

λάβη ἐκ νέου τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ῥδείου, ὅπερ ἀπεδέξατο μόνον μετὰ μακροῦς δισταγμοῦς καὶ ὑπὸ τὸν ὅρον νὰ ἔχη ἐλευθερίαν ἐνεργείας ὅταν ἐνόει αὐτός, χωρὶς νὰ δύναται τις νὰ παρεμβάλη παρατηρήσεις· ἐν ἐνὶ λόγῳ ἐζήτει ἀπόλυτον κυριαρχίαν ἐν τῷ Ῥδείῳ. Οἱ ὅροι αὐτοῦ ἐγένοντο προθύμως ἀποδεκτοί, καὶ ὁ Ρουβινστάιν διήλθε τὸ ἔαρ ἐν τῷ Ῥδείῳ λαμβάνων σημειώσεις περὶ πάντων, ἵνα ἐν γνώσει δυνηθῇ νὰ ἐνεργήσῃ κατὰ τῶν γινομένων καταχρήσεων. Τὸ θέρος διήλθεν ἐν Πέτερχοφ σχεδιάζων, γράφων τὴν ἑκτὴν συμφωνίαν αὐτοῦ Op. III ἐν δύο ἐλάσσονι, ἐκτελεσθεῖσαν τὸ πρῶτον ἐν Λειψία, συνθέτων τὸ τελευταῖον αὐτοῦ μελόδραμα «Γκορούσκαν», καὶ περαινὼν τὸ πρῶτον μέρος τοῦ «Μωϋσέως». Κατὰ τὸ φθινόπωρον ἐγκατέστη ἐν Πετρούπολει, καὶ ἐριστικῶς ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ῥδείου. Καθ' ὅλον τὸν χειμῶνα ὁ τύπος ἡσυχλεῖτο εἰς δημοσιεύσεις διατριβῶν περὶ τοῦ ἀντικειμένου, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ Ῥδεῖον παρουσίαζε σκηνὴν τσίστο σκανδάλου (πλήρους σκανδάλου) ὡς οἱ Ρῶσσοι λέγουσι, διότι ὁ Ρουβινστάιν οὐ μόνον ἀπέπεμψε μαθητὰς καὶ ἄρδην ἀνέτρεψε τὸ πρόγραμμα τῶν σπουδῶν, ἀλλ' ἀπέλυσε καὶ καθηγητὰς καὶ εἰς τινὰς αὐτῶν ἔδωκε κατωτέρα θέσεις.

Ἀναμφήριστον ὅτι ὑπῆρχεν ἀνάγκη τοιαύτης ριζικῆς μεταρρυθμίσεως, διότι ὁ Ρουβινστάιν ἠδύνατο κάλλιον νὰ μεταχειρισθῇ τὸν χρόνον ἢ νὰ ἐγείρῃ ἄνευ λόγου τρικυμίας ἐναντίον αὐτοῦ. Καλλιτέχνης κεκτημένος φήμην παγκόσμιον, ὅταν αὐτός, πολιορκούμενος ὑπὸ ἑκατοντάδων θεάτρων, ὑπεβαλλόντων αὐτῷ σαγηνευτικωτάτας προτάσεις, οὐδόλως εἶχεν ἀνάγκην νὰ ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν Ῥδείου πρὸς ἀπλὴν μόνον διεύθυνσιν καὶ οὐχὶ προαγωγὴν αὐτοῦ τοῦ ἔργου. Οὕτω λοιπὸν ὁ Ρουβινστάιν μετὰ τῆς χαρακτηριζούσης αὐτὸν δραστηριότητος ἀνέλαβε τὴν ἐργασίαν καὶ ἠθέλησε δίκην κύματος νὰ καθαρῇ πᾶσαν ἀνωμαλίαν, ὡς ἐκ τούτου πᾶσα ἡ μετὰ τοῦ Ῥδείου συνδεομένη Πετρούπολις εὗρίσκετο ἐν μεγάλῳ σάλῳ καὶ διηρέθη εἰς δύο μερίδας. Οὐδὲν ἦτον ὁ λόγος τοῦ Ρουβινστάιν ἦτο νόμος, καὶ τὰ πράγματα ἐκανονίσθησαν ὡς αὐτὸς ἠθέλησεν· ἐξελέξατο τέσσαρας μαθητὰς κλειδοκυμβάλου, καὶ ἔλαβεν αὐτοὺς ὑπὸ τὴν προσωπικὴν αὐτοῦ διεύθυνσιν, κατήρτισε τάξιν διὰ τοὺς μαθητὰς τοὺς μέλλοντας νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὸ μουσικὸν ἐπάγγελμα, εἰς οὓς δὲς τῆς ἐβδομάδος ἐδίδασκε κατὰ χρονολογικὴν τάξιν ἅπασαν τὴν μουσικὴν φιλολογίαν· οὕτω κατὰ τὸ ἔαρ τὰ πάντα εἶχον οὕτω καλῶς τακτοποιηθῇ καὶ ἡ ἑξαψὶς τοσοῦτον κατηνύσθη, ὥστε σύμπαν τὸ Ῥδεῖον ἠτένιζε μετ' ἀφοσιώσεως πρὸς τὸν διάσημον διευθυντὴν αὐτοῦ, εἰσέγησαν δὲ καὶ οἱ μᾶλλον δριμεῖς τῶν ἐπικριτῶν

Κατὰ τὸ 1887, ἐν τῇ μέσῳ πασῶν τούτων τῶν διαμαχῶν, ἔσχεν ὁ Ρουβινστάιν τὴν τιμὴν νὰ γείνῃ πάππος, τῆς μόνης θυγατρὸς αὐτοῦ Ἀννης προικισάσης αὐτὸν δι' ἐγγόνου—τιμὴν τὴν ὁποίαν ὁ μέγας μουσικὸς ἀπεδέξατο διὰ μορφασμοῦ δηλοῦντος εὐθυμίαν. Τὸ θέρος τοῦ 1888 μετέβη κατὰ τὸ σύνθηες εἰς Πέτερχοφ, ἐνθα περατώσας τὸ μελόδραμα «Γκορούσκαν» ἐπεδόθη εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ πέμπτου καὶ ἑκτοῦ μέρους τοῦ «Μωϋσέως»· μετέβη δὲ πρὸς ἀπόδοσιν καὶ τῆς ἐτησίας ἐπισκέψεως εἰς τὴν μητέρα αὐτοῦ, ἥδη προβεβηκυῖαν τὴν ἡλικίαν, ἅτε ὑπερεβδομηκοντούτιδα, διαμένουσαν ἐν Ὁδησσῷ καὶ ἔχουσαν ἅπασαν τὴν ἀγάπην τῆς συγκεκεντρωμένην εἰς τὸν ἑξοχὸν υἱὸν αὐτῆς Ἀντώνιον.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ χειμῶνος τοῦ 1888—89 ὁ Ρουβινστάιν ἀνέλαβεν ἐκ νέου τὰ καθήκοντα τῆς διευθύνσεως τοῦ Ὁδείου καὶ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἔδωκεν ἡμιδημοσίους τινὰς συναυλίας πρὸς διδασκαλίαν τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἐν αἷς παρίσταντο καὶ ὀλίγοι τινὲς ἐκλεκτοὶ ἀκροαταὶ περιχαρεῖς ἐπὶ τῇ παραδοχῇ αὐτῶν. Αἱ μουσικαὶ αὗται τελεταὶ ἦσαν ἑξοχοὶ εἰς τὸ εἶδος αὐτῶν. Ὁ Ρουβινστάιν πάντοτε ἐν ἀρίστῃ ψυχικῇ διαθέσει, πάντοτε ἐνθουσιώδης καὶ πλήρης θερμῆς δράσεως, διηρμήνευε μετ' ἔρωτος τὰ ἐκτελούμενα μουσικὰ ἔργα. Αἱ περὶ αὐτῶν εἰς τοὺς μαθητὰς παρατηρήσεις ἦσαν μεστὰὶ χάριτος καὶ βαθύτητος. Εἰς τὰς συναυλιακὰς ταύτας παραδόσεις διεξήρχετο χρονολογικῶς ἅπασαν τὴν σειρὰν τῆς κλειδοκυμβαλιστικῆς φιλολογίας, ἀρχόμενος ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς βασιλείας Ἑλισάβετ καὶ ἀπὸ τοῦ Byrd, Bull, Gibbons κατερχόμενος εἰς τοὺς πρώτους διδασκάλους τῆς Γαλλικῆς καὶ Ἰταλικῆς σχολῆς καὶ εἶτα διὰ τοῦ Μπάχ εἰσήρχετο εἰς τὴν Γερμανικὴν σχολήν, ἐξ ἧς ἀνέπτυσσε τὰ ἔργα τοῦ Χάνδελ, Μότσαρτ, Χάυδν, Βετῶβεν, Σούβερτ, Βέμπερ, Μένδελσον, Σοῦμαν, Σωπέν, Τάλβεργ καὶ Λίστ.

Ἦσαν χρυσαῖ ἐσπερίδες ταχέως διαρρέουσαι. Τὰ χειροκροτήματα ἀπηγορεύοντο, ἀλλ' ἐνίοτε ὁ ἐνθουσιασμὸς ἀπέβαινεν ἀκράτητος καὶ ἐξ ἀπάντων τῶν χειλέων ὁμοθύμως ἐξερρήγνυντο ἐπιφωνήσεις θαυμασμοῦ. Τότε ὁ Ρουβινστάιν κατέλιπεν ὁρμητικῶς τὸ κλειδοκύμβαλον καὶ κινῶν τὴν κεφαλὴν καὶ τὰς χεῖρας, προσεπάθει νὰ φανῇ δυσηρεστημένος ἐπὶ τῇ αὐτοφώρῳ ταύτῃ παραβάσει τῶν κανονισμῶν αὐτοῦ, ἐνῶ κατὰ βάθος ἴσως καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ἦτο διατεθειμένος νὰ ἐπιφωνήσῃ «εὖγε!» εἰς τὴν θαυμασίαν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ. Αἱ συναυλίαι αὗται ἔληξαν τῇ 14 Μαΐου· τότε δὲ εἰς τὸν ἀπαράμιλλον κλειδοκυμβαλιστὴν προσηνέχθη προσφώνησις κεχαραγμένη ἐπὶ ἀργυρᾷ πλακῶς ἐχούσης πλαίσιον ἐξ ὁλοθηρικοῦ, καὶ ἀναρτηθεῖσα εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν συναυλιῶν τοῦ Ὁδείου.

Κατὰ τὸν χειμῶνα τοῦτον εἰς νέας δοκιμασίας ἐξετέθη τὸ μελόδραμα αὐτοῦ Καλάσνικωφ. Ὡς εἵπομεν, τὸ μελόδραμα τοῦτο ἅπαξ μόνον ἐδιδάχθη κατὰ τὸ 1878, καὶ εἶτα ἡ ἐκ δευτέρου διδασκαλία ἀπηγορεύθη. Ἀλλ' ὁ νῦν αὐτοκράτωρ, ὁ ἰδὼν τὸ μελόδραμα κατὰ τὴν πρώτην διδασκαλίαν, τοσοῦτο καλὴν ἐντύπωσιν περὶ αὐτοῦ διετήρησεν, ὥστε ὅτε μετὰ δεκαετίαν τῷ ὑπεβλήθη τὸ μελοδραματολόγιον τῆς θεατρικῆς περιόδου, ἐξαλείψας δύο ἄλλα μελοδράματα, τὰ ἀντικατέστησε διὰ τοῦ Ἐμπορίου Καλάσνικωφ καὶ τοῦ Νέρωνος τοῦ Ρουβισταίν. Μετὰ τινὰ χρόνον, ἐνῶ ὁ Ἐμπορος Καλάσνικωφ εὕρισκετο ὑπὸ μελέτην, διεδόθη, κατὰ τὴν παραμονὴν μάλιστα τῆς γενικῆς ἐπαναλήψεως, ὅτι δὲν θὰ ἐδιδάσκετο. Φίλοι τινὲς τοῦ Ρουβισταίν ἐκπλαγέντες ἐκ τούτου ἀπεστάθησαν πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα, ὑποτιθέντες ὅτι αἱ διαδόσεις ἦσαν ἐνέργειαι ἀτόμων τινῶν ἐκ προσωπικοῦ πάθους κατὰ τοῦ Ρουβισταίν. Δὲν ἦτο ἀνάγκη πλειοτέρων λόγων δι' αὐτοκράτορα εὐθὺν καὶ δίκαιον, ὡς Ἀλέξανδρον τὸν Γ'. Θέλων δὲ νὰ κρίνῃ ὁ ἴδιος, ἀπεφάσισε νὰ παραστῇ εἰς ἰδιαιτέραν παράστασιν τοῦ ἔργου τοῦ Ρουβισταίν. Οὕτω καὶ ἐγένετο· ὁ δ' αὐτοκράτωρ ἐξερχόμενος τῆς παραστάσεως ἐδήλωσεν ὅτι κατ' οὐδὲν εὗρισκε τὸ ἔργον ἐπιλήψιμον καὶ διέταξε τὴν ἐκ νέου ἐν τῷ μελοδραματολογίῳ ἐγγραφὴν αὐτοῦ. Ἡ ἐπιτυχία τοῦ μελοδράματος ἦτο μεγίστη, διότι οὐ μόνον ἡ μουσικὴ εἶνε μεγαλοπρεπὴς, πλουσία, μεστή μελωδίας καὶ βαθυτάτης ἐντυπώσεως ἐθνικοῦ ρωσικοῦ χρωματισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ὡς σύνολον εἶνε ἔργον ἐξόχου δραματικῆς δυνάμεως. Μετὰ τρεῖς παραστάσεις διεγράφη ἐκ νέου ἐκ τοῦ μελοδραματολογίου, διότι ἐν τῇ πρώτῃ πράξει τοῦ ἔργου ὑπάρχουσι σκηναὶ δεήσεως καὶ ὀργίων. Βεβχίως ὁ καλλιτεχνικὸς κόσμος λυπεῖται ἐπὶ τῇ διαγραφῇ τοῦ ἔργου, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου λυπηρόν εἶνε ὅτι ὁ Ρουβισταίν καὶ ὁ συγγραφεὺς τοῦ ποιήματος δὲν παρευσιάζουσι δι' εὐσχημοτέρου τρόπου τὰς τοιαύτας ἱστορικὰς εἰκόνας. Ἐλπίζωμεν ὅτι νῦν ὁ Ρουβισταίν, ὡς φέρων καὶ τὸν τίτλον ἐξοχότητος, ἀποδοθέντα αὐτῷ κατὰ τὸ 1888, θὰ ἐπιδιορθώσῃ ἐπὶ τὸ αὐστηρότερον καὶ τὰ μέρη ταῦτα τοῦ ἔργου αὐτοῦ καὶ θὰ περιβάλῃ αὐτὰ διὰ καταλληλοτέρου ἐνδύματος, διότι εἶνε ἄδικον ἡ καλλίστη μουσικὴ τοῦ Καλάσνικωφ ν' ἀπολεσθῇ ἐν τῇ λήθῃ.

Τὸ θέρος τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1889 ἐτέλεσεν ἐν Πέτερχοφ τὴν ἐπετηρίδα τῆς πρώτης πρὸ τοῦ δημοσίου ἐμφανίσεως αὐτοῦ γενομένης ἐν Μόσχᾳ τῇ 23 Ἰουλίου 1839· ὁ δὲ μέγας καλλιτέχνης ἐπὶ τῇ ἑορτῇ ταύτῃ ἐγένετο ἀντικείμενον θριαμβευτικῶν διαδηλώσεων. Συγχαρητήρια τηλεγραφήματα τῷ ἀπεστάλησαν ἐξ ἀπάντων τῶν μερῶν τοῦ κόσμου,

λίαν δὲ τιμητικὸν τῷ ἀπεστάλῃ καὶ παρὰ τοῦ Τσάρου, ὅτε δὲ κατόπιν ὁ μέγας καλλιτέχνης μετέβη εἰς τ' ἀνάκτορα ἵνα ὑποβάλῃ εὐχαριστίας, ἡ Α. Μεγαλειότης τὸν ἐκράτησεν εἰς τὸ πρόγευμα τοῦθ' ὅπερ, κατὰ τὰ αὐλικὰ ἔθιμα ἦτο ὅλως ἐξαιρετικὴ τιμὴ.

Ὀλίγας ἡμέρας πρὸ τούτου ὁ Ρουβινστάιν ἐπέρανε τὸ ἔργον «Concertstück» διὰ κλειδοκύμβαλον καὶ ὀρχήστραν, ἀφιερωθὲν τῷ ἐν Παρισίοις μαθητῇ αὐτοῦ κ. Βράιτνερ.

Ἡ πεντηκονταετηρίς τοῦ μουσικοῦ σταδίου τοῦ Ρουβινστάιν, ἡ συμπίπτουσα μετὰ τοῦ ἐξηκοστοῦ ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, ἐωρτάσθη ἐπισήμως ἐν Πετροπόλει τῇ 30 Νοεμβρίου ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ δούκως Γεωργίου τοῦ Μεκλεμβούργου Στρέλιτς. Χρυσοῦν μετάλλιον, ἐκτυπωθὲν ὑπὸ τῆς Αὐτοκρατορικῆς Μουσικῆς Ἑταιρίας, ἐπεδόθη τῷ ἡρωὶ τῆς ἡμέρας, ὅστις ἀνεκηρύχθη ταύτοχρόνως ἐπίτιμος πολίτης τοῦ Πέτερχοφ, ἐπίτιμον μέλος τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Πετροπόλεως καὶ ἐν τέλει ἔλαβε παρὰ τοῦ κόμητος Βοροντζώφ Δάσκωφ τὴν εἰδήσιν, ὅτι ἡ Α. Μεγαλειότης εὐηρεστήθη νὰ τῷ ὀρίσῃ ἑτησίαν σύνταξιν λιρῶν ἀγγλικῶν 300 ἐκ τοῦ αὐτοκρατορικοῦ ταμείου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

Ἡ ἐν Πέτερχοφ ἐπαυλὶς.

Ὁνειρον τοῦ Ρουβινστάιν ἦτο ν' οἰκοδομήσῃ ἰδίαν ἐπαυλιν, ὅπερ καὶ ἐπραγμάτωσεν, οἰκοδομήσας ἐν ἔτει 1874 τὴν ἐν Πέτερχοφ.

Ὡς ὁ Βετῶθεν, ὁ Σοῦμαν καὶ ὁ Μένδελσον, σὺν καὶ ὁ Ρουβινστάιν ἠγάπα περιπαθῶς τὰς καλλονὰς τῆς φύσεως, καὶ ἐν Πέτερχοφ, κειμένῳ ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Φινλανδικοῦ κόλπου περιστοιχίζεται ἀφθρόνως ὑπὸ παντός, ὅπερ ἡ φύσις ἐκλεκτὸν παρέχει. Τὸ τοπίον τοῦτο κεκαλυμμένον ὑπὸ δασῶν, θελκτικῶν ἐπαύλεων, αὐτοκρατορικῶν ἀνακτόρων, διαυγῶν πηγῶν καὶ ἐπιχρύσων κωδωνοστασίων κεῖται εἰς ἀπόστασιν εἴκοσι περίπου βερστίων ἀπὸ τῆς Πετροπόλεως, καὶ ἡ εἰς αὐτὸ μετάβασις εἴτε διὰ σιδηροδρόμου εἴτε διὰ πλοίου εἶνε ἐξ ἴσου μαγευτικὴ. Ὁ σιδηρόδρομος διασχίζει μυροβόλα δάση, διακοπτόμενα ὑπὸ περικαλλῶν κοιλάδων, διαρρεσμένων ὑπὸ διαυγῶν ρυάκων, ὧν αἱ ὄχθαι εἶνε κατεσπαρμέναι διαφόροις ποικιλοχρόοις ἄνθεσιν ἢ πεδίοις πλουσίαις εἰς βοσκάς, ἐν αἷς οἱ βόες μόλις διακρίνονται ὡς ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ χόρτου· οὐχ ἥττον δὲ θελκτικὴ εἶνε καὶ ἡ δι' ἀτμοπλοίου μετάβασις. Ὁ εὐρύς Νέβας, ὁ κυανοῦς τὸ χρῶμα, βαθύς καὶ θορυβώδης εἶνε

μεστός κινήσεως. Αἱ πολυτελεῖς θαλαμηγοὶ τοῦ Τσάρου, φέρουσαι τὴν αὐτοκρατορικὴν σημαίαν ἴστανται ἡγκυροβολημέναι παρὰ ταῖς μεγαλοπρεπέσιν ἐκ γρανίτου προκυμαίαις· ἐφ' ὅσον δύναται νὰ φθάσῃ τὸ βλέμμα δὲν βλέπει τις εἰμὴ πολυτελῆ ἀνάκτορα, κήπους, ἐκκλησίας καὶ δημόσια ἰδρύματα. Παρὰ τὸ στόμιον τοῦ ποταμοῦ ὑψοῦνται τὰ μεγάλα πολεμικὰ σκάφη τὰ ἀενάως ὑπὸ τοῦ Τσάρου ναυπηγούμενα· ἐάν τις προχωρήσῃ ὀλίγον ἐν τῷ κόλπῳ καὶ στρέψῃ τὸ βλέμμα εἴτε πρὸς τὴν πόλιν καὶ τὸν πελώριον φαιόχρουν ὄγκον τοῦ Ἀγίου Ἰσαάκ, πρὸς τοὺς ἀπειραρίθμους τρούλλους τῶν ἐκκλησιῶν τοὺς μεγαλοπρεπῶς ὑψωμένους πρὸς τὸ κυανοῦν στερέωμα καὶ τὰ μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα, εἴτε στρέψῃ αὐτὸ πρὸς τὸ μέρος τῆς Φινλανδίας τῆς σκιαγραφουμένης εἰς τὸ βάθος τοῦ ὀρίζοντος, ἔχει πάντοτε ἐξάίσιον θέαμα κατὰ τὴν καλλονὴν, τὴν καθαρότητα καὶ ζωηρότητα τοῦ χρωματισμοῦ.

Τὸ Πέτερχοφ καὶ ἐν καιρῷ θέρους, ὡς ἐν καιρῷ ἔαρος, καὶ κατὰ τὸ φθινόπωρον, ὡς καὶ ἐν καιρῷ χειμῶνος εἶνε πάντοτε ἐπέραστον ἐνδιαίτημα.

Κατὰ τὸ ἔαρ τὰ δάση—τὸ δὲ Πέτερχοφ ἀποτελεῖ ἀπέραντον δάσος—εἶνε κατὰσπαρτα ἐξ ἀγρίων ὑακίνθων, ἀνθεμίδων, κιτρίνων καὶ φαιῶν μυροβόλων ἰων. Κατὰ τὴν ὥραν ταύτην τοῦ ἔτους τὸ Πέτερχοφ εἶνε ἀληθὲς παράδεισος· χιλιάδες κοσσύφων καὶ στρουθίων ἄδουσι καὶ τρυλίζουν· πανταχόθεν ὁ ἀήρ, καθαρὸς καὶ δροσερός, ἀποπνέει τὸ λεπτὸν ἄρωμα τῶν ἀνθέων καὶ τὴν βαλσαμώδη ὁσμὴν τῆς ἐλάτης· ἀπειραι πηγαὶ καὶ ρυάκια, φαιδρά ἐπὶ τῇ ἀπαλλαγῇ τῶν παγερῶν κατὰ τὸν χειμῶνα δεσποτηρίων αὐτῶν, τρέχουσι σκιρτῶντα ἐπὶ τῶν πέτρων καὶ ἀπλοῦντα τὰ χρυσίζοντα ὑπὸ τῆς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου νάματα αὐτῶν. Εἴτα σὺν τῇ προόδῳ τοῦ ἔαρος ἀνθίζουσιν αἱ φιλύραι καὶ αἱ πασχχλέαι, καὶ ἀκούεται τὸ μελωδικὸν ᾠσμα τῶν ἀηδόνων. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, ἂν εἶνε ἀδύνατον νὰ ἴδῃ τις ἢ νὰ φαντασθῇ ἔαρ περιχλλέστερον, δροσερώτερον, θελκτικώτερον, ποιητικώτερον τοῦ τῶν βορείων κλιμάτων, τοῦ βραδέος ἐρχομένου καὶ καθ' ὃ φαيناὶ νύκτες συγχέουσι λυκόφως δύσεως καὶ ἀνατολῆς τοῦ ἡλίου, ἔτι μᾶλλον ρητέον τοῦτο περὶ τοῦ ἔαρος ἐν Πέτερχοφ, τοῦ ὑπὸ ἀπεράντων δασῶν προστατευμένου κατὰ τῶν ἀνέμων καὶ τῶν τρικυμιῶν.

Κατὰ τὸ θέρος, ὅτε οἱ δίανθοι καὶ τὰ ρόδα εἰς πάντας τοὺς κήπους ἀνθοῦσιν, οἱ ἐξῶσται, *datschas*, ὡς ἀποκαλοῦνται τῶν ρωσικῶν ἐπαύλεων καταστράπτουσιν ἐκ πορφυρῶν γερανίων, τὰ δὲ ἡλιοτρόπια ἐκπέμπουσι τὰ χρυσοῦφ' ἄνθη αὐτῶν ἐν τῷ μέσῳ ὅλου ἐκείνου τοῦ πρασίνου χρώματος, τὸ Πέτερχοφ εἶνε δροσερὸν καὶ ἀναπαυτικὸν ἐνδιαί-

τημα. Χαρίεσαι περιστέραί καὶ πτηνὰ πτερυγίζουσι πανταχόθεν, καὶ μόνον ὁ κοασμὸς τῶν βατράχων διαταράττει τὴν γαλήνην τῆς φύσεως.

Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ φθινόπωρον, ὅτε ἅπαντα τὰ δάση περιβάλλονται τὴν ὑπέρυθρον στελὴν, τὸ θέαμα εἶναι ἐξ ἴσου ἐράσμιον. Τότε τὸ ἔδαφος εἶναι κατεστρωμένον ὑπὸ παχέος τάπητος κιτρίνων φύλλων, καὶ ἐλεύθερον τὸ ὄμμα ἔχει πρὸ αὐτοῦ χρωματισμὸν οἰκιῶν καὶ φυλλωμάτων ποικιλώτατον.

Κατὰ τὸν χειμῶνα τὰ πάντα εἶναι λευκὰ καὶ ἔρημα. Ἡ χιὼν καλύπτει τοὺς γυμνοὺς τῶν δένδρων κλάδους καὶ παρέχει εἰς αὐτοὺς φανταστικὰς μορφάς. Κατὰ τὰς μακρὰς παγερὰς νύκτας, αἱ ἀποκρυσταλλωμέναι πεδιάδες μαρμαίρουσιν ὑπὸ τὸ φέγγος τῆς σελήνης καὶ ὁ διασχίζων ἐπὶ ἐλκύθρου τὰς ἀπεράντους ταύτας πεδιάδας, τὰς μὴδὲν ἵχνος ὁδοῦ παρουσιάζουσας καί, καλῶς περιτετυλιγμένος εἰς τὴν σισύραν αὐτοῦ καὶ μὴ ἔχων ἄλλο τι ὥς συντροφίαν εἰμὴ τὸ χάριεν κωδώνισμα τῶν κωδωνίσκων τῶν ἵππων του, τῶν δίκην ἀνέμου ἐλαυνόντων ἐπὶ τῶν πάγων τοῦ φινλανδικοῦ κόλπου, ἀπομακρύνεται πάντοτε μετὰ λύπης τοῦ λευχέιμονος Πέτερχοφ.

Ἡ ἑπαυλὶς τοῦ Ρουβινστάιν εἶναι περικαλλὴς καὶ εὐρύχωρος, ξυλίνη δὲ ὡς ἅπασαι αἱ ρωσικαὶ Datschas. Εἶναι ὠκοδομημένη ἐπὶ γηλόφου καὶ φαῖα τὸν χρωματισμὸν· ἄνθη πανταχόθεν περιβάλλουσιν αὐτὴν καὶ ἐξαίσια δένδρα σκιάζουσι μαγευτικὴν πρασιὰν μετ' ἐπιμελείας συντηρουμένην. Ἀριστερᾷ τῷ εἰσερχόμενῳ ἐκτείνεται εὐρύς ὁπωροφόρων δένδρων κήπος καὶ ἡ εἴσοδος τῆς οἰκίας εἶναι ὑπὸ ὠραῖον περιστύλιον, κακοσμημένον διὰ παντρειδῶν ἀνθίων. Κατόπιν ὑπάρχει μακρὰ αἶθουσα, εἰς τὸ βάθος τῆς ὁποίας ἄρχεται ἐλικσειδὴς κλῖμαξ, ἄγουσα εἰς τὸν πύργον τοῦ Ρουβινστάιν, ἐν ᾧ ἔχει τὸ σπουδαστήριον αὐτοῦ, εὐρὺ δωματίον φωτιζόμενον ὑπὸ μεγάλου πρὸς τὴν θάλασσαν παραθύρου. Ἐνταῦθα ἐν ἡσυχίᾳ καὶ περισυλλογῇ ὁ μέγας καλλιτέχνης ἐργάζεται. Εὐρίσκεται ὡς ἐν τῷ στοιχείῳ αὐτοῦ· τὸ γραφεῖον τοποθετημένον πρὸ τοῦ παραθύρου καὶ ἐγγὺς τὸ μέγα κλειδοκύμβαλον Becher, δεξιᾷ δὲ εὐρὺ ἀνάκλιντρον ἔχον ἐκατέρωθεν πελωρίας θήκας μεστὰς μουσικῶν συνθεμάτων αὐτοῦ· καὶ μεταξὺ ἀπάντων τῶν ἄλλων προεξέχουσιν θέσιν κατέχει δεινὴ τὴν ὄψιν προτομὴ τοῦ Μεφιστοφελούς ἐκ χαλκοῦ, ὃν ὁ Ρουβινστάιν χαριεντιζόμενος ἀποκαλεῖ ὑποδολέα τῶν ἐμπνεύσεων αὐτοῦ· τὸ δωματίον ἔχει σχῆμα ἡμικυκλίου καὶ ἐκτὸς ἀγαλματίου ἀπεικονίζοντος τὴν μοῦσαν Εὐτέρπην, τεθειμένου ἐπὶ τοῦ κλειδοκυμβάλου ἀπέναντι τοῦ καλλιτέχνου, ἐκτὸς τάπητος, δώρου ἐπιμελῶς ἐξεργασμένου ὑπὸ θιασώτιδος τοῦ καλλιτέχνου καὶ ὀλίγων καθισμάτων, οὐδὲν ἕτερον

ἐπιπλον περιέχει. Τὸ δωμάτιόν του εἶνε τὸ προσφιλές ἐνδιαίτημα τοῦ Ρουβινστάιν· τὸ λοιπὸν τῆς περικαλλοῦς οἰκίας παραχωρεῖ προθύμως εἰς τὴν ἑαυτοῦ οἰκογένειαν καὶ τοὺς προσκεκλημένους· ἀλλὰ τὸ γραφεῖον αὐτοῦ εἶνε δι' αὐτὸν ἱερόν, καὶ ὀλίγιστοι, καὶ αὐτῶν ἔτι τῶν προσωπικῶν φίλων, εἰσέδουσιν εἰς αὐτό. Ἡ ἀπὸ τῶν παραθύρων ἐξελισσομένη θεὰ εἶνε μαγευτικὴ, ἰδίᾳ δὲ τὰς ἑσπέρας, ὅτε ἡ θάλασσα μαρμαίρει ὑπὸ τὰς ἀργυρᾶς ἀκτῖνας τῆς σελήνης καὶ τὰ δένδρα ἀποτελοῦσιν ὄγκους σκιερὰς καὶ παραδόξους ὑπὸ τὸ λευκὸν φῶς αὐτῆς.

Ἡ ἐπαυλὶς εἶνε διώροφος. Ὁ πρῶτος ὄροφος προώριστα δι' ὑποδοχάς, περιλαμβάνων εὐρὺ ἐστιατόριον, αἶθουσαν σφαιριστηρίου, μουσικῆς, βιβλιοθήκης, τρεῖς αἰθούσας ὑποδοχῆς, καὶ τὸν ἰδιαίτερον ἐξώστην τοῦ Ρουβινστάιν, εἰς ᾧ μεταβαίνει τις διερχόμενος μικρὸν ἐστιατόριον καὶ τρεῖς ἄλλους ἐξώστας, πάντας μεστὰς ἀνθέων καὶ φυλλωμάτων. Ἐν γένει τὸ ὅλον οἶκημα βρίθκει ἀγαλμάτων καὶ ἀνθέων, μετὰ πολλῆς ἀγάπης καλλιεργουμένων ὑπὸ τῶν Ρώσων καὶ θαυμασίως θαλαρῶν. Πράγματι δὲ καὶ ἐν τῷ οἰκήματι τοῦ Ρουβινστάιν ὑπάρχουσι φοίνικες καὶ δενδρύλλια τινὰ τῶν τροπικῶν κλιμάτων, ἐξαισίας καλονῆς. Παρὰ τὸ κλειδοκύμβαλον εἶνε τοποθετημένοι αἱ προτομαὶ τοῦ Γκαῖτε, Σαίξπῆρ καὶ Μιχαὴλ Ἀγγέλου καὶ παρ' αὐταῖς αἱ τοῦ Μπάχ, Βετῶβεν καὶ Στῆβερτ. Ἐν συνόλῳ ἡ ἐπαυλὶς μετὰ τῶν κομψῶν δαπέδων, τῶν καλλιτεχνικῶν ἐπὶ τῶν φατνωμάτων τοιχογραφιῶν, τῶν ἀνθέων καὶ ἀγαλματίων αὐτῆς εἶνε κομψοτάτη. Τὰ λαμπρὰ δῶρα τὰ προσενεχθέντα τῷ Ρουβινστάιν κατὰ τὸ μακρὸν στάδιον αὐτοῦ στολίζουσι τὴν βιβλιοθήκην, τὰ δὲ ραβδία διευθυντοῦ τῆς ὀρχήστρας, τὰ λευκώματα, αἱ προσφωνήσεις ἐντὸς πλουσίων πλαισίων ἢ κεχαραγμένα ἐπὶ ἀργυρῶν πλακῶν ὡς καὶ οἱ ἀπειράριθμοι ἐκ χρυσοῦ ἢ ἀργύρου στέφανοι ἐξαίρουσιν ἔτι μᾶλλον τὴν λαμπρότητα τοῦ οἰκήματος. Οὐδὲν ἐν αὐτῷ ὑπάρχει τὸ τιμαριωτικόν, ἀλλὰ εἶνε κομψὸν καὶ ἐπιμεμελημένον καὶ σύμφωνον πρὸς τὰς τάσεις τοῦ Ρουβινστάιν.

Ὁ μέγας καλλιτέχνης ἄκρως ἀρέσκεται εἰς τὴν ἐν τῇ ἐπαύλει διαμονήν, καὶ παρέχει πάντοτε ἀφειδῇ καὶ ἡγεμονικὴν φιλοξενίαν.

Καὶ ὄντως, πόσῃ φιλοξενίᾳ δὲν εἶδον οἱ τοῖχοι τοῦ οἰκήματος τούτου, καὶ πόσων καλλιτεχνικῶν συγκινήσεων δὲν ἐγένοντο οἱ μάρτυρες, ἰδίᾳ κατὰ τὰς περιπύστους ἐκείνας μουσικὰς ἑσπερίδας, καθ' ἃς ὁλόκληρος ἡ Πετρούπολις, γνωστὴ καὶ ἄγνωστος, ἔσπευδε ν' ἀκούσῃ τὸν καλλιτέχνην! Νῦν τὰ πάντα εἶνε ἡσυχώτερα· φλογερὸν πῦρ τῆς νεότητος δὲν διαθερμαίνει πλέον τὸν Ρουβινστάιν· ἔζησεν ἐπέκεινα τοῦ ἡμίσεως αἰῶνος· τὰ τέχνα αὐτοῦ ἡλικιώθησαν καὶ ὁσάκις οἱ φίλοι καὶ

οἱ θαυμασταὶ αὐτοῦ τῇ παρέχουσι τὴν κατὰ τοῦτο εὐκαιρίαν, προτιμᾷ τὴν γαλήνην τοῦ ἐν μέσῳ τῶν βιβλίων, τῶν σκέψεων τῶν συγγραμμάτων καὶ τῆς τέχνης ἡσυχίου βίου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'

Ὁ Ρουβινστάιν ὡς καθηγητῆς

Ἐν τῶν μᾶλλον δυσνοήτων χαρακτηριστικῶν τοῦ Ρουβινστάιν εἶνε ἡ ἱκανότης αὐτοῦ ὡς καθηγητοῦ, διότι ὡς δὲν δύναται τις νὰ υποθέσῃ ὅτι ὁ Σαλλούστιος ἦτο τὸ ἅγιον τῆς ἠθικότητος, ἢ ὁ Σενέκας τῆς ἀδιαφορίας πρὸς τὸν πλοῦτον ἀπλῶς καὶ μόνον διότι ἔγραψαν ὑπὸ τοιοῦτο πνεῦμα, οὕτω δυσκόλως δύναται τις νὰ πιστεύσῃ ὅτι ὁ Ρουβινστάιν, ὁ μεστὸς ἰδιοτροπιῶν, ὁ εὐμετάβολος καὶ ἀεικίνητος ἠδύνατο νὰ εἶνε καλὸς καθηγητῆς ἀπλῶς καὶ μόνον διότι ἐδίδε μαθήματα. Πρὸς καρποφόρον ἐξάσκησιν τοῦ ἐπαγγέλματος τούτου ἀπαιτεῖται ἱκανὴ δόσις ὑπομονῆς, ἀταραξίας καὶ πραότητος, προσόντων, ἅπερ ἦκιστα βεβαίως θ' ἀνέμενέ τις παρὰ τοῦ Ρουβινστάιν.

Καὶ ὅμως ὅσον οὐδεὶς ἄλλος ἦτο ὑπομονητικὸς, ἀτάραχος, πρῶτος πρὸς τοὺς μαθητὰς οἵτινες ἔχουσιν ἢ εἶχον τὸ εὐτύχημα νὰ τὸν ἀποκαλῶσι διδάσκαλόν των, ταύτοχρόνως δὲ ὅσον οὐδεὶς ἄλλος ἐξεπλήρου εὐσυνειδήτως τακτικῶς καὶ ἀφωσιωμένως τὸ καθῆκον τοῦτο. Ἡ ὑπομονὴ αὐτοῦ ἦτο ἀπεριόριστος ὅσον καὶ αἱ γνώσεις αὐτοῦ. Οὐδέποτε παραφέρεται ὡς ὁ Βύλωφ, ἀλλ' οἱ δηκτικώτατοι τῶν σαρκασμῶν τοῦ Βύλωφ εἶνε μέλι ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν καυστικὴν εἰρωνείαν τοῦ Ρουβινστάιν, ὅταν μαθητῆς δὲν ἐννοῇ ὅ,τι ἀπαιτεῖ παρ' αὐτοῦ. Οὐδὲν δύναται νὰ παραβληθῇ πρὸς τὴν εἰρωνείαν ταύτην, ὡς οὐδὲν παραβάλλεται πρὸς τὴν ἀξίαν, τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν βαθύτητα τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Ἡ μέθοδος αὐτοῦ, καίπερ ἦκιστα ἐπιπόλαιος, δὲν εἶνε σκοτεινὴ ἢ δύσληπτος, ἀπαιτεῖ ὅμως μεγάλην παρὰ τῶν μαθητῶν προσοχὴν καὶ εἶνε διδακτικὴ καὶ πολύτιμος ὡς ὑπερτέρα καὶ ἐλευθέρα πάσης προσωπικῆς προτιμήσεως ἢ ἰδιοτροπίας. Ὁ Ρουβινστάιν διδάσκων, τίθησι κατὰ μέρος τὰς ἰδίας αὐτοῦ συμπαθείας καὶ ὑποχρεοῖ τοὺς μαθητὰς νὰ σπουδάζωσιν ἀποκλειστικῶς τοὺς κλασικοὺς ἐπὶ ἀκριβοστάτων καί-μένων. Ὁ μουσικὸς κόσμος πρὸ πολλοῦ ἀπέκλινεν εἰς τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ ἐρμηνεία ἢ δοθεῖσα ἐπὶ τοῦ Tausig εἰς τὴν ἐν mī ἐλάσσονι συμφωνίαν τοῦ Σωπὲν εἶνε βελτίωσις τοῦ πρωτοτύπου, καὶ ὅτι αἱ ὑπὸ τοῦ Βύλωφ ἐκδόσεις τῶν ἔργων τοῦ Βατῶδεν καὶ αἱ ὑπὸ τοῦ Klindworth ἐκδόσεις

τῶν ἔργων τοῦ Σωπέν εἶνε πολυτίμου ἀξίας διὰ τοὺς σπουδαστάς· ἀλλὰ δὲν δύναται τις νὰ φαντασθῇ τὴν ἑξαψιν τοῦ Ρουβινστάιν ὅσας μαθητῆς ἐπαρουσίαζεν αὐτῷ τοιαύτας ἐκδόσεις. «Ἐχω ἀνάγκην, ἐρωτᾷ σαρκαστικῶς, νὰ μοὶ παίξῃτε τὸν Βετῶθεν τοῦ Βύλωφ, τὸν Μπάχ τοῦ κ. Τσέρνευ ;» Διότι θεωρεῖ ἀφόρητον τὴν τάσιν συγχρόνων τινῶν καλλιτεχνῶν θελόντων κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς νὰ ἐπεξεργασθῶσι καὶ παρουσιάσωσιν εἰς τὸν κόσμον ἔργα τοῦ Βετῶθεν ἢ τοῦ Σωπέν. «Θέλω τὸν Βετῶθεν, θέλω τὸν Μπάχ, θέλω τὸν Σωπέν ὡς αὐτοὶ οὗτοι ἐξεδηλώθησαν», ἀνεφώνει πολλάκις μετὰ ζωνηρότητος ὁ Ρουβινστάιν· ἀδι' ἐμὲ εἶνε πάνυ καλοὶ· πρέπει δὲ καὶ διὰ τοὺς μαθητάς μου νὰ εἶνε πάνυ καλοί».

Τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικὸν τῆς διδασκαλίας τοῦ Ρουβινστάιν εἶνε ἡ σοβαρότης μεθ' ἧς ἐπιδίδεται εἰς αὐτήν· δὲν ἦτο ἀπλῆ παράδοσις, δὲν ἦτο ἐνασχόλησις μιᾶς ὥρας τὴν ἡμέραν, ἀλλὰ ζωτικώτατος πόθος ὁλοκλήρου ὑπάρξεως. Ὡς καθηγητῆς φαίνεται μέγας ἱεροφάντης τῆς τέχνης, Σωκράτης καὶ οὐδέποτε Ἑπικούρειος. Παρ' αὐτοῦ εὐδὲν ἐγένετο πρὸς ἐπίδειξιν· οὐδεμίᾳ προσθήκῃ, οὐδεμίᾳ ἀλλοίωσιν τοῦ κειμένου, καὶ ὅτε τυχὸν ἐξετελοῦντο ὀλίγα τινὰ τεμάχια, ὡς π. χ. τὸ νεκρώσιμον Ἑμβατήριον τοῦ Σωπέν, εἰς ᾧ εἰσῆγε παραλλαγάς, οὐδέποτε ἐπέτρεπε ταῖς μαθηταῖς νὰ πράττωσι τὸ αὐτό· «ἐγώ, κύριε, ἔλεγεν ἀφελῶς καὶ γελῶν πρὸς τὸν μαθητήν, κάμνω τὸ καὶ τό, ἀλλ' ἐκ τούτου δὲν ἐπεταὶ ὅτι πρέπει ν' ἀκολουθήσῃτε τῷ παραδείγματί μου, διότι πράττω οὐχὶ καλῶς. Σημειώσατε λοιπὸν τὴν ἰδιοτροπίαν μου καὶ μὴ μιμήθητε αὐτήν». Κατὰ τοῦτο ὁ Ρουβινστάιν εἶνε ἐξόχως μέγας, ἐξόχως καλλιτέχνης καὶ μέγας διδάσκαλος.

Αἱ παραδόσεις αὐτοῦ ἦσαν μᾶλλον φροντιστήρια ποιήσεως, ἐρμηνεῖαι τοῦ νοήματος καὶ τοῦ ἰδεώδους τῶν μεγάλων μελοποιῶν, οὐδαμῶς δὲ κοινόν τι μάθημα· οἱ μαθηταὶ πρὶν προσέλθωσιν αὐτῷ ὤφειλον νὰ γινώσκωσι τὸ τεχνικὸν μέρος καὶ πῶς ἐκτελεῖται τεμάχιόν τι· ἐχάραττε δὲ εἰς τὸν νοῦν αὐτῶν τὸ κάλλος, τὴν ἰδέαν ἐκάστου συνθέματος, καὶ ὑπὸ τὴν ἑποψιν ταύτην ἀντὶ διδασκάλου ἦτο μᾶλλον ὑποφύτης, διότι ἀπέβλεπε μόνον εἰς τὴν ἀντίληψιν καὶ τὴν ἀλήθειαν· ἂν ἦτο δυνατόν νὰ ἔχωμεν μουσικὴν Ἀκαδημίαν, μουσικὸν Λύκειον κατὰ τὸ εἶδος τῶν ἀκμασασῶν φιλοσοφικῶν σχολῶν ὑπὸ τὰ προσφιλῇ τῷ Πλάτωνα δένδρα καὶ ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν ὑπώρειῶν τοῦ Λυκαβήττου, κράμα τοῦ ἰδεώδους καὶ τοῦ ὕλικου, ὁ Ρουβινστάιν θὰ ἦτο ἡ προεδρεύουσα θεότης· ἀλλ' ἀτυχῶς ἄλλαι σκέψεις καὶ ἄλλαι φροντίδες ἀπασχολοῦσι τοὺς χρόνους τοῦ μεγάλου καλλιτέχνου.

Ὁ πρῶτος καὶ ὁ τελευταῖος συνθέτης, τὸν ὁποῖον ὁ Ρουβινστάιν δίδει εἰς τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ εἶνε ὁ Ἰωάννης Σεβαστιανὸς Μπάχ, διότι ὁ Μπάχ διὰ τὸν Ρουβινστάιν εἶνε εἶδος Εὐαγγελίου· χρηταὶ δὲ μόνον τῇ ἐκδόσει τῶν συνθεμάτων τοῦ Μπάχ, τῇ γενομένῃ ὑπὸ τῆς «Ἐταιρίας Μπάχ» καὶ διὰ τὰ ἔργα τοῦ Βετῶβεν, μεταχειρίζεται μόνον τὰς ἐκδόσεις τοῦ Βράιτκοφ καὶ Χέρτελ. Μεγάλην σημασίαν ἀποδίδει εἰς τὸν ρυθμὸν καὶ τὸν τονισμόν· εἶνε ἥττον λεπτολόγος ἢ κάλλιον ἥττον φανταστικὸς ἢ ὁ Βύλωφ ὡς πρὸς τὴν φράσιν, καὶ οὐδενὸς κόπου φεΐδεται ὅπως ἐγκολάψῃ τοῖς μαθηταῖς συντηρητικὴν καίτοι εὐρεῖαν ιδέαν περὶ τῆς Τέχνης. Ἐν γένει ὁ Ρουβινστάιν εἶνε διδάσκαλος ὑπὸ τὴν ἀρίστην ἐννοίαν τῆς λέξεως ταύτης, καὶ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ εἶνε μουσικῶς ἀκριβεστέρα παντὸς ἄλλου συγχρόνου διδασκάλου· λυπηρὸν ὅμως ὅτι τὸ Πέτερχοφ δὲν δύναται νὰ εἶνε διὰ τοὺς σπουδαστὰς τοῦ κλειδοκυμβάλου, ὅτι ἦτο ἡ Βάιμαρ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Λίστ καὶ ἐν ἑτὶ ἡ διδασκαλία περιορίζετο εἰς βραχεῖαν κατ' ἑτος περίοδον.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

Ὁ Ρουβινστάιν ὡς κλειδοκυμβαλιστής

Τόμους δύναται τις νὰ γράψῃ πρὸς ἀπεικόνισιν τοῦ Ρουβινστάιν ὡς κλειδοκυμβαλιστοῦ. Ἄλλ' οὐδ' ὁλόκληροι τόμοι ἐπαρκοῦσι πρὸς τοιαύτην ἀπεικόνισιν, διότι τὸ γράφειν περὶ Ρουβινστάιν ὡς κλειδοκυμβαλιστοῦ εἶνε θέμα μὴ ἔχον τέλος. Τίς δύναται νὰ ἀπεικονίσῃ τὴν θαυμασίαν ἐκτέλεσιν αὐτοῦ, τὸ τί ἐκεῖνο τὸ ὑπάρχον ἐν αὐτῇ καὶ ἐλλείπον ἐν τῇ τῶν ἄλλων· τὸ κράμα ἐκεῖνο πάθους καὶ μυστηκισμοῦ, χάριτος, λεπτότητος, ἐλαφρότητος, ζωηρότητος, ποιήσεως, τελειότητος, μεγαλείου, δυνάμεως, μεγαλοπρεπείας, ἐν ἐνὶ λόγῳ, ψυχῆς;

Ὁ ἀκροασάμενος τοῦ Ρουβινστάιν ἀπήλαυσεν ὑψίστης ἡδονῆς ἐν τῷ βίῳ· ἔγνω ἀπερίγραπτον καὶ οὐρανίου κάλλους εὐτυχίαν. Δι' αὐτὸν τὰ μουσικὰ σήματα εἶνε μέσον καὶ οὐχὶ σκοπός, καὶ κατορθοὶ νὰ δίδῃ καὶ κατὰ τὴν παραλλαγὴν αὐτῶν ἐννοίαν, ιδέαν καὶ μορφὴν, διότι δι' οἰουδήποτε τρόπου καὶ ἂν ἐκτελῇ, ἡ κυριωτάτη αὐτοῦ φροντίς εἶνε τὸ ἰδεῶδες, καίτοι ἀκριβῶς διὰ τοῦτο πολλάκις ἐξετέθη εἰς ἐπικρίσεις. Ἐπικρίνουσιν αὐτὸν λέγοντες ὅτι οἰουδήποτε καὶ ἂν ἐκτελῇ, εἴτε τεμάχιον τοῦ Μπάχ, εἴτε τοῦ Βετῶβεν, εἴτε τοῦ Σούμαν, εἶνε πάντοτε Ρουβινστάιν, ὑποκαθιστῶν τὴν προσωπικότητα αὐτοῦ εἰς τὴν τῶν μεγάλων τούτων μουσικοδιδασκάλων, ὅπερ, καθὰ διατείνονται, ἀντιβαίνει εἰς τοὺς κανόνας τῆς τέχνης.

Ἄν αἱ ἐπικρίσεις αὗται ἦσαν εἰλικρινεῖς, θὰ εἶχον βεβαίως ἀξίαν, ἀλλ' οὐδέποτε μείζων ἀδικία διεπράχθη κατὰ καλλιτέχνου τῆς οὕτω προσ-
 γιγνομένης τῷ Ρουβινστάιν, οὐ ἡ περὶ τῶν ἰδεῶν καὶ τῶν ἔργων ἐκά-
 στου μουσικοδιδασκάλου ἀντίληψις εἶνε πιστοτάτη καὶ ἐπομένως ὑπερ-
 τέρα πάσης ἐπικρίσεως. Βεβαίως ἡ ἀντίληψις αὐτοῦ εἶνε μᾶλλον πρω-
 τότυπος καὶ διάφορος τῆς τῶν ἐπικριτῶν αὐτοῦ· ἀλλὰ πῶς ἦν ἄλ-
 λως γενέσθαι; Ἄν τὸν Μπάχ, τὸν Βετῶθεν ἄλλως ἐννοοῦσιν αὐτοὶ καὶ
 ἄλλως ὁ Ρουβινστάιν, τοῦτο οὐδὲν σημαίνει εἰ μὴ ὅτι ἡ ἀντίληψις με-
 γάλου καλλιτέχνου εἶνε πάντοτε ἀκριβεστέρα τῆς τῶν ἄλλων, τῶν κα-
 τωτέρων αὐτοῦ. Ἀλλὰ πρὸς τί ἡ τοιαύτη συζήτησις; Πότε εἶδομεν
 δύο μεγάλους καλλιτέχνας ἐρμηνεύοντας ὁμοιτρόπως ἓν καὶ τὸ αὐτὸ
 σύνθεμα; Ἡ μῆνις τῶν ἐπικριτῶν καὶ εὐαρίθμων τοῦ τρόπου τῆς ἐκτε-
 λέσεως τοῦ Ρουβινστάιν ἔχει δύο λόγους· τὴν περὶ τὴν τέχνην ἀπα-
 ράμιλλον δεξιότητα τοῦ Ρουβινστάιν καὶ τὴν συντηρητικότητα ἐν τῇ
 τέχνῃ, ἥτις ἐδραιωθεῖσα ὑπὸ τῆς εὐρείας διανοίας τοῦ Μένδελσον καὶ
 τοῦ Σούμαν, κατέπεσεν εἴτα ἐν ταῖς χερσὶ σχολαστικῶν ἐπαγγελματιῶν.
 Ἐν ἄλλαις λέξεσι μερὶς τις κριτικῶν ἐνεκολπώθη τὰς μεθόδους τοῦ
 Σούμαν καὶ Μένδελσον χωρὶς νὰ ἔχῃ τὴν νοημοσύνην καὶ τὴν διαυγῆ
 ἀντίληψιν τῶν μεγάλων τούτων καλλιτεχνῶν, καὶ ἐπομένως δὲν κατα-
 νοεῖ ὅτι οὗτοι ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ οὐχὶ τὸν περιορισμὸν
 τῆς ἀληθοῦς τέχνης.

Ὁ πρῶτος λόγος καὶ ἡ πραγματικὴ αἰτία τῶν κατὰ τοῦ Ρουβιν-
 στάιν ἐπιθέσεων εἶνε, ὡς εἵπομεν, ἡ περὶ τὴν τέχνην δεξιότης αὐτοῦ.
 Ἀλλ' ἡ δεξιότης αὕτη τοῦ Ρουβινστάιν, εἶνε αὐτὸς ὁ Ρουβινστάιν·
 ἂν δέ τις ἠκροᾷτο αὐτοῦ ἐκτελοῦντος τὴν *Appassionata Sonata* τοῦ
 Βετῶθεν καὶ συγχρόνως ἠκροᾷτο οἰουδήποτε ἑτέρου γνωστοῦ καλλι-
 τέχνου, ἐκτελοῦντος τὸ αὐτὸ σύνθεμα, θὰ κατενόει τὴν μεγίστην δια-
 φοράν. Ἀλλὰ τί τοῦτο σημαίνει; ἂν δύο ἀοιδοὶ ᾄδουσι τὸ αὐτὸ ᾠσμα,
 οὐδεὶς μέμφεται τὸν ἐξ αὐτῶν ᾄδοντα μετὰ φωνῆς μᾶλλον μελωδικῆς
 καὶ τεχνικῆς· καὶ ὅμως τοῦτο ἀκριβῶς ἐπικριταὶ τινες πράττουσι κατὰ
 τοῦ Ρουβινστάιν, καὶ οὐ μόνον κατ' αὐτοῦ, διότι ἐν γένει τοιοῦτό τι
 συμβαίνει ἐν τῇ κλειδοκυμβαλιστικῇ τέχνῃ τῆς ἐποχῆς. Πράγματι
 ὑπάρχουσι πεμπτοβάθμιοι τινες κλειδοκυμβαλισταί, ἐστερημένοι μὲν
 ἀτομικῆς δεξιότητος, κατορθοῦντες ὅμως διὰ τῶν ἐπικρίσεων αὐτῶν νὰ
 παρίστανται ὡς μεγάλοι καλλιτέχναι, καὶ τοῦτο διότι δὲν γίνεται ἡ
 προσήκουσα διάκρισις μεταξύ πρωτοτυπίας καὶ ἀτομικότητος δεξιᾶς
 περὶ τὴν τέχνην καὶ πρωτοτύπου καὶ συνθετικῆς ἀτομικότητος.

(Ἀκολουθεῖ).